

Sygn. akt II Ca 819/19

POSTANOWIENIE

Dnia 7 października 2020 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Rejonowego Anna Wołucka-Ławnikowicz

(delegowana)

Sędzia Sądu Okręgowego Magdalena Nycz-Łucjan

po rozpoznaniu w dniu 7 października 2020 roku w Lublinie, na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku E. S.

z udziałem W. K.

o dział spadku po A. K. (1) i J. K. (1)

na skutek apelacji uczestnika od postanowienia Sądu Rejonowego L. z dnia 23 października 2018 roku, w sprawie (...)

postanawia:

odrzuć apelację w części, w jakiej dotyczy braku w zaskarżonym postanowieniu:

1) rozstrzygnięcia o zaliczeniu do spadku po A. K. (1) udziałów wynoszących 1/2 (jedną drugą) część w prawie własności ruchomości oznaczonych jako:

a) „zabytkowy komplet sztućców srebrnych na 12 osób”,

b) „serwis obiadowy R. (...)”,

c) „biżuteria w postaci:

- pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,
- pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami
- złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,
- kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,
- czterech obrączek złotych,
- dwóch broszek wysadzone kamieniami z okresu międzywojennego,
- brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli”,

d) „srebrna cukiernica antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750”,

- e)** „dwa obrusy białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm”,
- f)** „kieliszki srebrne (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą”,
- g)** „sześć monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900”;
- 2)** rozstrzygnięcia o zaliczeniu do spadku po J. K. (1) udziałów wynoszących 4/6 (cztery szóste) części w prawie własności ruchomości oznaczonych jako:
- a)** „zabytkowy komplet sztućców srebrnych na 12 osób”,
- b)** „serwis obiadowy R. (...)”,
- c)** „biżuteria w postaci:
- pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,
 - pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami
 - złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,
 - kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,
 - czterech obrączek złotych,
 - dwóch broszek wysadzane kamieniami z okresu międzywojennego,
 - brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli”,
- d)** „srebrna cukiernica antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750”,
- e)** „dwa obrusy białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm”,
- f)** „kieliszki srebrne (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą”,
- g)** „sześć monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900”.

Sygn. akt II Ca 819/19

Uzasadnienie postanowienia

odrzucającego częściowo apelację

Postanowieniem z dnia 23 października 2018 roku Sąd Rejonowy L. postanowił:

I. ustalić, że w skład spadku po A. K. (1), zmarłym w dniu 4 kwietnia 1997 roku w L., wchodzi:

- 1) udział 1/2 w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego oznaczonego numerem (...), położonego w budynku przy ul. (...) w L., oraz
- 2) udział 1/2 w prawie własności ruchomości:
 - kompletu mebli składającego się z sofy dwuosobowej, dwóch foteli oraz stołu,
 - serwantki,

- toaletki,
- szafy z lustrem,
- zegara ściennego,
- szafy dębowej,
- wersalki,
- dębowych półek ściennych,
- stołu dębowego,
- wieszaka na ubrania,
- dwóch tapczanopólek,
- maszyny do szycia marki S. ze stolikiem,
- poroża,
- obrazu przedstawiającego głowę C.,
- obrazu przedstawiającego głowę chłopca,
- elementów z zastawy stołowej marki R. w postaci sosjerki, dzbanka i dwóch talerzy,
- 6 małych kieliszków kryształowych,
- 2 dzbanków kryształowych,
- 6 szklanek kryształowych,
- 3 srebrnych kieliszków;

II. ustalić, że w skład spadku po J. K. (1), zmarłej w dniu 20 października 2004 roku w L., wchodzi:

1) udział 4/6 w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego oznaczonego numerem (...), położonego w budynku przy ul. (...) w L., oraz

2) udział 1/2 w prawie własności ruchomości:

- kompletu mebli składającego się z sofy dwuosobowej, dwóch foteli oraz stołu,
- serwantki,
- toaletki,
- szafy z lustrem,
- zegara ściennego,
- szafy dębowej,
- wersalki,

- dębowych półek ściennych,
- stołu dębowego,
- wieszaka na ubrania,
- dwóch tapczanopólek,
- maszyny do szycia marki S. ze stolikiem,
- poroża,
- obrazu przedstawiającego głowę C.,
- obrazu przedstawiającego głowę chłopca,
- elementów z zastawy stołowej marki R. w postaci sosjerki, dzbanka i dwóch talerzy,
- 6 małych kieliszków kryształowych,
- 2 dzbanków kryształowych,
- 6 szklanek kryształowych,
- 3 srebrnych kieliszków

(k. 205).

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy ustalił, że E. S. i W. K. są spadkobiercami A. K. (1), zmarłego w dniu 4 kwietnia 1997 roku, i J. K. (1), zmarłej w dniu 20 października 2004 roku. Spadkodawcy byli małżonkami i zarazem rodzicami uczestników.

Sąd Rejonowy ustalił, że postanowieniem z dnia 10 grudnia 1998 roku, wydanym w sprawie (...), Sąd Rejonowy w L. stwierdził, że spadek po A. K. (1) nabyli na podstawie ustawy żona – J. K. (1) oraz dzieci – E. C. (obecnie E. S.) i W. K. po 1/3 każde z nich.

Z kolei postanowieniem z dnia 3 grudnia 2004 roku, wydanym w sprawie (...), Sąd Rejonowy w L. stwierdził, że spadek po J. K. (1) nabyły na podstawie ustawy dzieci – W. K. i E. C. po 1/2 każde z nich.

Sąd Rejonowy ustalił, że w czasie pozostawania w związku małżeńskim A. K. (2) i J. K. (1) nabyli spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego numer (...) w budynku numer (...) przy ul. (...), które „pozostało w ich majątku do czasu śmierci każdego z nich”.

Sąd Rejonowy ustalił, że do spadku po A. K. (1) i J. K. (1) wchodzi składniki majątkowe, które nabyli w czasie pozostawania w związku małżeńskim.

A. K. (1) i J. K. (1) dysponowali kompletem mebli składającym się z sofy dwuosobowej, dwóch foteli oraz stołu, serwantką, toaletką, szafą z lustrem, szafą dębową, dębowym stołem, wersalką, wieszakiem na ubrania, dwoma tapczanopólkami, dębowymi półkami ściennymi, zegarem ściennym, obrazem przedstawiającym głowę C., obrazem przedstawiającym głowę chłopca, porożem. Nabyli maszynę do szycia marki S. wraz ze stolikiem. Małżonkowie A. K. (2) i J. K. (1) posiadali również niekompletną zastawę stołową marki R., w skład której wchodziły duże talerze, talerze od zupy, talerzyki deserowe, półmiski i naczynia pomocnicze do serwisu, a ponadto kieliszki kryształowe, szklanki kryształowe, dzbanki kryształowe, srebrne kieliszki, dwa haftowane obrusy. W mieszkaniu J. K. (1) przechowywała biżuterię. Dysponowała między innymi złotym medalikiem z wizerunkiem Matki Boskiej na złotym łańcuszku, złotym pierścieniem w kształcie kwiatu, złotą obrączką z 3 diamentami, 4 złotymi obrączkami, złotymi kolczykami z gałązką

kwiatów, sznurkiem pereł, 3 broszkami ze szlachetnymi kamieniami, w tym jedną ze złota i dwoma srebrnymi, kilkoma złotymi monetami – rublówkami.

Sąd Rejonowy ustalił, że część z posiadanych przedmiotów spadkodawcy darowali za życia członkom swej rodziny w związku z różnego rodzaju wydarzeniami oraz w podziękowaniu za świadczoną pomoc. Przede wszystkim obdarowywali swoje dzieci – E. S. i W. K. oraz wnuki, starając się to czynić w równym stopniu. E. S. otrzymała między innymi srebrną cukiernicę, sztućce, w tym 6 srebrnych łyżeczek, 6 srebrnych łyżek, 6 srebrnych widelców, 6 kieliszków srebrnych ze srebrną tacą, serwetę haftowaną, lustro, naczynia wykonane z kryształu, złoty pierścionek z koralem, który otrzymała na 25 urodziny. Córka wnioskodawczyni otrzymała złoty łańcuszek z medalikiem z wizerunkiem Matki Boskiej oraz złoty pierścionek z koralem i jedną złotą monetą rubla. Syn wnioskodawczyni otrzymał zaś złotą monetę rubla. Syn uczestnika M. K. otrzymał od J. K. (1) między innymi złotą monetę, złoty łańcuszek, złoty sygnet, haftowany obrus. Z kolei córka uczestnika K. K. otrzymała między innymi haftowany obrus. J. K. (1) darowała K. B. pierścionek w dowód wdzięczności za świadczoną jej pomoc. Spadkodawcy, poza czynieniem świadczeń rzeczowych, wspierali finansowo syna W. K..

Sąd Rejonowy ustalił, że wnioskodawczyni na stałe zamieszkuje na terenie Wielkiej Brytanii. Po śmierci J. K. (1) przyjechała ona do Polski celem wzięcia udziału w uroczystościach pogrzebowych. Wówczas zatrzymała się we wchodzącym w skład spadku lokalu mieszkalnym. Tam też została zorganizowana stypa, w której brała udział rodzina zmarłej. Po upływie kilku dni od śmierci J. K. (1) wnioskodawczyni wraz z uczestnikiem wylecieli do Wielkiej Brytanii, nie zabierając ze sobą żadnych przedmiotów z przedmiotowego mieszkania. W czasie pobytu w Wielkiej Brytanii uczestnik zamieszkiwał u wnioskodawczyni. Od czasu śmierci matki do L. wnioskodawczyni przyjechała po raz pierwszy po upływie około 2 lat.

Sąd Rejonowy ustalił, że po upływie około roku od śmierci J. K. (1) uczestnik W. K. stwierdził, że w mieszkaniu położonym w L. nie ma biżuterii, jaką spadkodawczyni dysponowała za swego życia. Brakowało również zastawy stołowej marki R., za wyjątkiem kilku elementów w postaci sosjerki, dzbanka i dwóch talerzy.

Sąd Rejonowy ustalił, że na dzień orzekania w niniejszej sprawie w mieszkaniu położonym w L. przy ul. (...) pozostały ponadto: komplet mebli składający się z sofy dwuosobowej, dwóch foteli oraz stołu, serwantka, toaletka, szafa z lustrem, zegar ścienny, szafa dębowa, wersalka, dębowe półki ścienne, stół dębowy, wieszak na ubrania, dwie tapczanopółki, maszyna do szycia marki S. wraz ze stolikiem, poroże, obraz przedstawiający głowę C., obraz przedstawiający głowę chłopca, 6 małych kieliszków kryształowych, 2 dzbanki kryształowe, 6 szklanek kryształowych, 3 srebrne kieliszki.

Sąd Rejonowy wskazał dowody, na podstawie których dokonał ustaleń faktycznych, oraz przedstawił swoje stanowisko w zakresie oceny dowodów.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że dział spadku powinien obejmować przedmioty, które istniały w chwili otwarcia spadku i które istnieją w chwili dokonywania działu. Uwzględnia się także te przedmioty, które zostały nabyte w zamian za przedmioty spadkowe w ramach surogacji w majątku spadkowym. W skład spadku ulegającego podziałowi wchodzi również przedmioty, które wskutek niewłaściwego ich używania albo w sposób niezgodny z prawem zostały zbyte, utracone, zużyte lub zniszczone przez jednego lub niektórych spadkobierców. Przedmioty te powinny być zaliczone na poczet schedy spadkowej należnej tym spadkobiercom. Przykładem takiego bezpodstawnego i samowolnego postępowania może być zaginięcie spadkowej rzeczy, która została zabrana przez jednego ze spadkobierców wbrew woli pozostałych. Jeżeli do zbycia lub zużycia przedmiotów spadkowych doszło w sposób prawidłowy lub odpowiadający prawu, przedmioty te nie mogą wchodzić w skład podlegającego działowi spadku.

Sąd Rejonowy uznał, że w skład spadku po A. K. (1) i J. K. (1), który stanowi przedmiot podziału, wchodzi wyłącznie składniki majątkowe, które istnieją na datę orzekania „oraz z wyłączeniem tych składników majątkowych, którymi spadkodawcy rozrządzili za swego życia”.

Sąd Rejonowy wskazał, że część z wymienionych przez uczestników składników majątkowych, które miały wchodzić w skład spadku po spadkodawcach według stanu na datę otwarcia spadków, zaginęło w niewyjaśnionych okolicznościach. Część przedmiotów, które w przeszłości nabyli spadkodawcy, znajduje się w posiadaniu uczestników oraz członków ich rodzin.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że nie ma podstaw do uznania, iż poczynione świadczenia przez spadkodawczynię pod tytułem darmym były nieważne lub też bezskuteczne, a J. K. (1) nie była uprawniona do rozporządzania tymi przedmiotami. Do rozrządzeń poszczególnymi przedmiotami dochodziło w związku z wydarzeniami lub uroczystościami dotyczącymi obdarowanych, w których to uroczystościach uczestniczyła rodzina spadkodawców. Zgoda A. K. (1) na uczynienie darowizn zwyczajowo przyjętych w rodzinie uczestników i spadkodawców miała charakter dorozumiany.

Sąd Rejonowy uznał, że darowizna kompletu mebli w postaci kanapy, stołu i dwóch foteli nie doszła do skutku. Zgodnie z art. 890 § 1 k.c. w zw. z art. 73 § 2 k.c., warunkiem ważności umowy darowizny jest zachowanie formy aktu notarialnego, chyba że świadczenie zostało spełnione. Jak wynika zaś z zeznań świadka J. K. (2), jak i zeznań uczestnika W. K., A. K. (1) i J. K. (1) zobowiązali się w formie ustnej do przeniesienia prawa własności wskazanych przedmiotów majątkowych po zakończeniu remontu zakupionego przez uczestnika dworu w miejscowości S.. Ze względu jednak na to, że ostatecznie uczestnik nie przeprowadził remontu zakupionego dworu, a w późniejszym okresie się go wyzbył, przedmiotowy komplet mebli nie został uczestnikowi wydany i do chwili obecnej znajduje się w lokalu mieszkalnym wchodzącym w skład spadku po A. K. (1) i J. K. (1). Z powyższego wynika, że czynność rozporządzająca przeniesienia prawa własności tych rzeczy na rzecz uczestnika nie nastąpiła. Ze uwagi zaś na niezachowanie wymaganej prawem formy aktu notarialnego dla złożenia oświadczenia zobowiązującego darczyńcę do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego, umowę darowizny uznać należało za nieważną.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że ustalając skład spadku po A. K. (1) i J. K. (1) miał na względzie to, iż stanowiły go przedmioty majątkowe wchodzące w skład majątku wspólnego spadkodawców. Zgodnie zaś z przepisem art. 43 § 1 k.r.o., w brzmieniu obowiązującym w dacie otwarcia spadku po A. K. (1), oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym.

Sąd wskazał, że J. K. (1) odziedziczyła po swoim mężu przypadający mu udział w majątku wspólnym wynoszący $\frac{1}{3}$, a zatem należało stwierdzić, że w skład pozostałej po niej masy spadkowej wchodzi udział w prawie własności wymienionych składników majątkowych wynoszący $\frac{4}{6}$.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że określając wielkość udziału w prawie własności ruchomości wymienionych w punkcie II postanowienia na $\frac{1}{2}$, zamiast $\frac{4}{6}$, dopuścił się omyłki.

Sąd Rejonowy uznał, że wobec istnienia sporu pomiędzy uczestnikami zachodziła konieczność uprzedniego poczynienia ustaleń w zakresie tego co wchodzi w skład spadku po A. K. (1) i J. K. (1) przez wydanie postanowienia wstępnego.

Sąd Rejonowy uznał, że przedmiotem rozstrzygnięcia w postanowieniu wstępnym może być wyłącznie spór co do tego czy konkretny składnik majątkowy wchodzi w skład spadku. Sąd wskazał, że miał również na uwadze pogląd, według którego sąd, wydając postanowienie wstępne w przedmiocie zaliczenia spornych przedmiotów do masy spadkowej, nie musi wydawać rozstrzygnięcia negatywnego w sentencji postanowienia, jeżeli uzna, że sporny przedmiot nie wchodzi do spadku.

*

W dniu 7 stycznia 2019 roku W. K., reprezentowany przez pełnomocnika, wniósł apelację od postanowienia wstępnego z dnia 23 października 2018 roku, wskazując, że zaskarża postanowienie w całości.

Uczestnik zarzucił:

„1. naruszenie przepisów prawa procesowego, mające istotny wpływ na treść orzeczenia – 684 kpc, poprzez ustalenie składu po zmarłych A. i J. K. (1), bez uprzedniego lub jednoczesnego ustalenia w sentencji postanowienia składników ich majątku wspólnego oraz należnych im udziałów w majątku wspólnym, a także poprzez błędne ustalenie udziału w prawie własności ruchomości wchodzących w skład spadku po J. K. (1),

2. naruszenie przepisów prawa procesowego, mające istotny wpływ na treść orzeczenia – 233 § 1 kpc, poprzez sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego i zeznaniami świadków przyjęcie, że spadkodawczyni J. K. (1) jeszcze przed śmiercią męża (i wraz z nim) darowała wnioskodawczyni, praktycznie całą biżuterię, jedyny serwis obiadowy, cukiernicę oraz większość innych przedmiotów wartościowych i posiadających wartość sentymentalną, w sytuacji gdy z zeznań świadka J. K. (2) i z zeznań uczestnika wynikało, że przedmioty te były obecne w mieszkaniu jeszcze w czasie stypy po śmierci wnioskodawczyni i zostały zabrane samowolnie przez wnioskodawczynię, przy jednoczesnym uznaniu za niewiarygodne, twierdzeń uczestnika, że dostał od rodziców komplet starych mebli”.

W. K. wniósł o „uchylenie zaskarżonego postanowienia wstępnego w całości, ewentualnie o zmianę postanowienia w punkcie I i II poprzez ustalenie, że:

1. w skład spadku po A. K. (1) wchodzi udział 1/2 w prawie własności następujących ruchomości:

- zabytkowy komplet sztućców srebrnych na 12 osób,
- serwis obiadowy R. (...),
- biżuteria w postaci:
 - pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,
 - pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami
 - złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,
 - kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,
 - czterech obrączek złotych,
 - dwóch broszek wysadzane kamieniami z okresu międzywojennego,
 - brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli,
- srebrnej cukiernicy antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750,
- dwóch obrusów białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm,
- kieliszków srebrnych (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą,
- sześciu monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900,

a także poprzez ustalenie, że udział 1/2 w prawie własności ruchomości w postaci kompletu mebli składającym się z sofy dwuosobowej, dwóch foteli oraz stołu nie wchodzi w skład spadku po A. K. (1).

2. w skład spadku po J. K. (1) wchodzi udział 4/6 w prawie własności następujących ruchomości:

- zabytkowy komplet sztućców srebrnych na 12 osób,
- serwis obiadowy R. (...),

• biżuteria w postaci:

- pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,
- pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami
- złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,
- kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,
- czterech obrączek złotych,
- dwóch broszek wysadzane kamieniami z okresu międzywojennego,
- brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli,

• srebrnej cukiernicy antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750,

• dwóch obrusów białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm,

• kieliszków srebrnych (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą,

• sześciu monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900,

a także poprzez ustalenie, że "udział 1/2" w prawie własności ruchomości w postaci kompletu mebli składającym się z sofy dwuosobowej, dwóch foteli oraz stołu nie wchodzi w skład spadku po J. K. (1)"1 (k. 226-231).

*

W odpowiedzi na apelację E. S., reprezentowana przez pełnomocnika, wniosła o oddalenie apelacji w całości oraz o zasądzenie w orzeczeniu końcowym od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (k. 289-290).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Na wstępie należy wskazać, że do rozpoznania apelacji miały zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1469).

Przepis art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 4 lipca 2019 roku stanowi, że do rozpoznania środków odwoławczych wniesionych i nierozpoznanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym.

÷

Apelacja uczestnika jest częściowo niedopuszczalna, a mianowicie w części, w jakiej dotyczy braku w zaskarżonym postanowieniu:

1) rozstrzygnięcia o zaliczeniu do spadku po A. K. (1) udziałów wynoszących 1/2 (jedną drugą) część w prawie własności ruchomości oznaczonych jako:

a) „zabytkowy komplet sztuców srebrnych na 12 osób”,

b) „serwis obiadowy R. (...)”,

c) „biżuteria w postaci:

- pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,
- pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami
- złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,
- kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,
- czterech obrączek złotych,
- dwóch broszek wysadzane kamieniami z okresu międzywojennego,
- brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli”,

d) „srebrna cukiernica antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750”,

e) „dwa obrusy białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm”,

f) „kieliszki srebrne (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą”,

g) „sześć monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900”;

2) rozstrzygnięcia o zaliczeniu do spadku po J. K. (1) udziałów wynoszących 4/6 (cztery szóste) części w prawie własności ruchomości oznaczonych jako:

a) „zabytkowy komplet szućców srebrnych na 12 osób”,

b) „serwis obiadowy R. (...)”,

c) „biżuteria w postaci:

- pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,
- pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami
- złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,
- kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,
- czterech obrączek złotych,
- dwóch broszek wysadzane kamieniami z okresu międzywojennego,
- brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli”,

d) „srebrna cukiernica antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750”,

e) „dwa obrusy białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm”,

f) „kieliszki srebrne (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą”,

g) „sześć monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900”.

Apelacja w tej części podlegała odrzuceniu już przez Sąd pierwszej instancji na podstawie art. 370 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Nieodrzućenie apelacji we wskazanej części przez Sąd Rejonowy spowodowało konieczność wydania takiego rozstrzygnięcia przez Sąd Okręgowy, jako Sąd drugiej instancji.

Niedopuszczalność apelacji w omawianym zakresie wynika z faktu, że postanowienie Sądu pierwszej instancji nie zawiera rozstrzygnięcia, które mogłyby być przedmiotem zaskarżenia.

Z przepisu art. 518 zd. 1 k.p.c. wynika, że w postępowaniu nieprocesowym od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy przysługuje apelacja.

Z powołanego przepisu wynika również, że apelacja nie przysługuje, jeżeli postanowienie co do istoty sprawy nie zostało wydane (nie istnieje w sensie prawnym), jak również wówczas, gdy postanowienie takie zostało wprawdzie wydane, jednak nie zawiera rozstrzygnięcia lub rozstrzygnięć, które mogłyby zostać zaskarżone w drodze apelacji.

Postanowienie Sądu Rejonowego L. w Lublinie z dnia 23 października 2018 roku nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie tych ruchomości wskazanych przez uczestnika w części wstępnej apelacji, które zgodnie z wnioskami apelacji miałyby zostać zaliczone do spadku po A. K. (1) i J. K. (1), a nie zostały wymienione w treści postanowienia.

W rozpoznawanej sprawie podstawę prawną wydania postanowienia wstępnego przez Sąd pierwszej instancji stanowił przepis art. 685 k.p.c., który stanowi, że w razie sporu o istnienie uprawnienia do żądania działu spadku, jak również w razie sporu między współspadkobiercami o to, czy pewien przedmiot należy do spadku, sąd spadku może wydać postanowienie wstępne.

Przepis art. 685 k.p.c. ma również odpowiednie zastosowanie w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami (art. 567 § 3 k.p.c.).

Postanowienie wstępne sądu, którego treścią jest ustalenie, czy pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), jest szczególnym w stosunku do wyroku wstępnego (art. 318 k.p.c.) orzeczeniem o charakterze wstępnym.

Wyrok wstępny, o którym mowa w przepisie art. 318 k.p.c., może być wyłącznie orzeczeniem pozytywnym. Wydając wyrok wstępny w procesie, sąd może wyłącznie uznać roszczenie za usprawiedliwione w zasadzie, to jest co do samej zasady. W procesie nie jest natomiast możliwe wydanie wyroku wstępnego o charakterze negatywnym. Uznając, że roszczenie powoda nie jest uzasadnione już tylko co do samej zasady, sąd pierwszej instancji powinien wydać wyrok oddalający powództwo.

Przepis art. 318 k.p.c. na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. może mieć odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym. Odpowiednie zastosowanie przepisu art. 318 k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym oznacza, że może mieć on zastosowanie w tych wszystkich wypadkach, w których sąd w tym postępowaniu orzeka o roszczeniach o spełnienie świadczenia, i tylko wówczas, jeżeli możliwość wydania postanowienia wstępnego nie została uregulowana w sposób szczególny.

Zagadnienie postanowienia wstępnego sądu, którego treścią jest ustalenie, czy pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), zostało uregulowane w sposób szczególny w stosunku do przepisu art. 318 k.p.c.

Wskazanie w przepisie art. 685 k.p.c., że sąd może wydać postanowienie wstępne między innymi w razie sporu między współspadkobiercami o to, czy pewien przedmiot należy do spadku, i użycie przy tym partykuły „czy”, oznacza, iż postanowienie wstępne może być wydane zarówno w razie ustalenia stanowiącego odpowiedź pozytywną na pytanie, które rozpoczyna partykuła „czy”, jak i odpowiedź negatywną.

Jeżeli weźmie się dodatkowo pod uwagę to, że sąd pierwszej instancji nie jest związany wnioskiem uczestnika lub uczestników o wydanie postanowienia wstępnego co do tego czy pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), należy dojść do wniosku, że orzekając postanowieniem wstępnym w omawianym zakresie sąd powinien ustalić, że dany przedmiot majątkowy wchodzi do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), albo że dany przedmiot nie wchodzi do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego).

Brak rozstrzygnięcia pozytywnego nie może być utożsamiany z rozstrzygnięciem negatywnym już choćby dlatego, że sąd, wydając postanowienie wstępne na podstawie art. 685 k.p.c. albo na podstawie art. 685 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., nie musi orzekać co do wszystkich składników mogących wchodzić w rachubę jako składniki spadku albo majątku wspólnego (zgłoszonych przez uczestników do podziału, jak i jeszcze nie zgłoszonych). Bardzo często byłoby to przy tym niecelowe, gdyż spór co do przynależności określonych przedmiotów do spadku lub majątku wspólnego może dotyczyć tylko niektórych składników, a nie wszystkich.

Nie można zatem postawić tezy, że wydanie przez sąd postanowienia ustalającego, iż oznaczone przedmioty wchodzi do spadku albo majątku wspólnego oznacza, że inne przedmioty do tego majątku nie wchodzi.

Postanowienie wstępne wydane na podstawie art. 685 k.p.c. albo na podstawie art. 685 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. jest orzeczeniem sądu co do istoty sprawy. Jak każde orzeczenie sądu, musi posiadać swój zakres rozstrzygnięcia. O zakresie rozstrzygnięcia powinna przesądzać wyłącznie treść orzeczenia sądowego, a nie treść uzasadnienia tego orzeczenia. Treść uzasadnienia orzeczenia, jeżeli zostanie ono sporządzone, może stanowić wyłącznie podstawę wyjaśniającą treść i zakres rozstrzygnięcia sądu. Uzasadnienie orzeczenia nie jest natomiast orzeczeniem sądu i nie może ani zmieniać treści i zakresu orzeczenia, ani też nie może tego rozstrzygnięcia zastępować.

W szczególności za niedopuszczalną należałoby uznać apelację w sytuacji, w której sąd pierwszej instancji stwierdziłby, że nie zachodzi potrzeba wydania postanowienia wstępnego, gdyż składnik lub składniki majątkowe, co do których przynależności istnieje spór, nie wchodzi do spadku albo majątku wspólnego. Nawet gdyby takie stanowisko zostało wyrażone przed wydaniem postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, to i tak nie byłoby proceduralnych podstaw do wniesienia apelacji, gdyż brak byłoby orzeczenia sądowego, które mogłoby zostać zaskarżone.

Opisana wyżej sytuacja nie różni się niczym od sytuacji, w której sąd wydaje postanowienie wstępne ustalające, że pewne oznaczone przedmioty wchodzi do spadku albo majątku wspólnego, lecz nie ustala, iż inne przedmioty do spadku albo majątku wspólnego nie wchodzi.

Brak jest podstawy prawnej, która pozwalałaby przypisywać postanowieniu wstępnemu skutki prawne odnoszące się do wszystkich praw majątkowych zgłoszonych do podziału w sprawie o podział majątku wspólnego, zarówno wymienionych w treści postanowienia, jak i niewymienionych.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy nie podziela stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uzasadnieniu postanowienia z dnia 28 maja 2013 roku, V CZ 162/122, oraz w uzasadnieniu postanowienia z dnia 21 sierpnia 2008 roku, IV CZ 62/083.

W omawianym zakresie Sąd Okręgowy stoi na tradycyjnym stanowisku, wyrażonym już w uchwałach Sądu Najwyższego: z dnia 13 lutego 1970 roku, III CZP 97/694, z dnia 12 listopada 1974 roku, III CZP 69/745, czy wreszcie w uzasadnieniu postanowienia z dnia 14 grudnia 2011 roku, I CSK 138/116.

W uzasadnieniu postanowienia z dnia 21 sierpnia 2008 roku, IV CZ 62/08 (Lex nr 464465), Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że jeżeli sąd, wydając w postępowaniu o podział majątku wspólnego postanowienie wstępne przewidziane w art. 685 w związku z art. 567 § 3 k.p.c., nie rozstrzygnął w sentencji, czy niektóre sporne przedmioty należą do majątku wspólnego, zainteresowany uczestnik postępowania może zaskarżyć to postanowienie apelacją.

Sąd Okręgowy nie podziela powyższego stanowiska. Nie jest przekonujące odwołanie się przez Sąd Najwyższy przy uzasadnieniu tego stanowiska do orzeczeń tego Sądu wskazanych w uzasadnieniu postanowienia z dnia 21 sierpnia 2008 roku, IV CZ 62/08, a mianowicie:

- a) uchwały z dnia 17 września 1969 roku, III CZP 70/69 (OSN CO 1970, z. 6, poz. 96),
- b) uchwały z dnia 21 lipca 1998 roku, III CZP 61/88 (OSN CP 1989, z. 10, poz. 160),
- c) postanowienia z dnia 3 października 2003 roku, III CKN 1529/00 (Lex nr 137533).

W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy zajął odpowiednio następujące stanowiska:

- a) jeżeli w orzeczeniu o podziale majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej między małżonkami sąd nie objął sentencją tego orzeczenia wszystkich składników majątku wskazanych we wniosku, to wnioskodawcy nie przysługuje żądanie uzupełnienia orzeczenia, a tylko rewizja;
- b) w razie nierozstrzygnięcia przez sąd pierwszej instancji – w sentencji postanowienia dokonującego działu spadku – o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy należącej do spadku i pobierania z niej pożytków zainteresowanym uczestnikom postępowania przysługuje rewizja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia działowego;
- c) w razie nierozstrzygnięcia przez sąd pierwszej instancji – w sentencji postanowienia o dział spadku – o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy należącej do spadku i pobierania z niej pożytków zainteresowanym uczestnikom postępowania przysługuje rewizja (obecnie apelacja), a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia działowego.

W ocenie Sądu Okręgowego stanowisko wyrażone w orzeczeniu powołanym wyżej w punkcie a) jest trafne, tyle tylko, że nie może posłużyć jako dodatkowe uzasadnienie dla stanowiska wyrażonego w postanowieniu z dnia 21 sierpnia 2008 roku, IV CZ 62/08, gdyż odnosi się do orzeczenia o całkowicie innym charakterze niż postanowienie wstępne wydane na podstawie art. 685 k.p.c.

Stanowisko wyrażone w uchwale z dnia 17 września 1969 roku, III CZP 70/69, odnosi się do postanowienia działowego, a więc postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, które z założenia ma zawierać rozstrzygnięcie wszystkich żądań i roszczeń zgłoszonych w sprawie działowej lub też podlegających rozstrzygnięciu w tej sprawie z urzędu przez sąd.

Jeżeli chodzi o stanowisko wyrażone w orzeczeniach Sądu Najwyższego wskazanych wyżej w punktach b) i c), to w aktualnym orzecznictwie tego Sądu oraz w orzecznictwie sądów powszechnych ukształtowało się stanowisko odmienne, akcentujące potrzebę odrębnego i całościowego rozstrzygnięcia w postanowieniach działowych roszczeń dodatkowych⁷.

Podsumowując należy stwierdzić, że w sprawie o dział spadku (odpowiednio: podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej):

- a) sąd nie jest związany wnioskiem o wydanie postanowienia wstępnego rozstrzygającego o tym, czy pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego); sąd może wydać takie postanowienie z urzędu, jak i na wniosek;
- b) postanowienie wstępne powinno dotyczyć tylko tych przedmiotów, co do których istnieje spór między spadkobiercami (odpowiednio: małżonkami, byłymi małżonkami) o to, czy pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), a ściślej, czy należał do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego);
- c) rozstrzygając postanowieniem wstępnym spór o to, czy pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), sąd wydaje albo postanowienie pozytywne – ustala, że oznaczony przedmiot wchodzi do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), albo postanowienie negatywne – ustala, że oznaczony przedmiot nie wchodzi do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego);

d) ustalenie, że pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio: majątku wspólnego) może dotyczyć tylko składników, które wchodziły w skład tego spadku (odpowiednio: majątku wspólnego) na chwilę otwarcia spadku (odpowiednio: ustania wspólności majątkowej małżeńskiej) i które istnieją w sensie prawnym na chwilę orzekania o podziale tego majątku; zniszczenie, zużycie, czy też skuteczne zbycie składnika majątku na rzecz osoby trzeciej (przez spadkobiercę lub przez spadkobierców albo przez jednego lub oboje małżonków), wyklucza możliwość ustalenia, że składnik ten wchodzi w skład spadku (odpowiednio: majątku wspólnego) podlegającego podziałowi przez sąd – w takim wypadku może zostać wydane rozstrzygnięcie wstępne negatywne;

e) uzasadnienie omawianego postanowienia wstępnego nie może wykraczać poza zakres rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu wstępnym, jeżeli zaś wykracza, to o treści i zakresie rozstrzygnięcia sądu decyduje treść wydanego postanowienia, nie zaś stanowisko wyrażone w uzasadnieniu; uzasadnienie orzeczenia może stanowić podstawę ustalenia rzeczywistej treści i zakresu rozstrzygnięcia zawartego w orzeczeniu, a więc podstawę faktyczną wykładni rozstrzygnięcia, nie może jednak zastępować rozstrzygnięcia sądu zawartego w orzeczeniu.

Odmienna sytuacja ma natomiast miejsce w odniesieniu do postanowienia działowego kończącego postępowanie w sprawie. W tym wypadku pominięcie w postanowieniu jednego lub niektórych przedmiotów majątkowych zgłoszonych do podziału uzasadnia możliwość wniesienia apelacji. Należy jednak podkreślić, że dotyczy to pominięcia składników spadku (odpowiednio: majątku wspólnego), a nie pominięcia rozstrzygnięcia o roszczeniach dodatkowych, na przykład z tytułu nakładów, pożytków, odszkodowania, korzystania z rzeczy i tym podobnych. W tym wypadku niezawarcie w treści postanowienia działowego stosownego rozstrzygnięcia jest równoznaczne z brakiem orzeczenia sądowego w tym zakresie.

÷

Mając na uwadze powyższe rozważania, na podstawie art. 373 zd. 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy postanowił odrzucić apelację w części, w jakiej dotyczy braku w zaskarżonym postanowieniu:

1) rozstrzygnięcia o zaliczeniu do spadku po A. K. (1) udziałów wynoszących 1/2 (jedną drugą) część w prawie własności ruchomości oznaczonych jako:

a) „zabytkowy komplet sztuców srebrnych na 12 osób”,

b) „serwis obiadowy R. (...)”,

c) „biżuteria w postaci:

- pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,

- pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami

- złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,

- kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,

- czterech obrączek złotych,

- dwóch broszek wysadzane kamieniami z okresu międzywojennego,

- brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli”,

d) „srebrna cukiernica antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750”,

e) „dwa obrusy białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm”,

- f) „kieliszki srebrne (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą”,
- g) „sześć monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900”;
- 2) rozstrzygnięcia o zaliczeniu do spadku po J. K. (1) udziałów wynoszących 4/6 (cztery szóste) części w prawie własności ruchomości oznaczonych jako:
- a) „zabytkowy komplet sztućców srebrnych na 12 osób”,
- b) „serwis obiadowy R. (...)”,
- c) „biżuteria w postaci:
- pierścionka dużego 18 karatowe złoto kwiat z oczkiem noc afrykańska,
 - pierścionka dużego 14 karatowe złoto z pogrubioną obrączką na górze i trzema brylancikami
 - złotego łańcuszka z dużym złotym medalikiem przedstawiającym wizerunek Matki Bożej,
 - kolczyków ze złota z wyrzeźbionymi gałązkami kwiatu,
 - czterech obrączek złotych,
 - dwóch broszek wysadzane kamieniami z okresu międzywojennego,
 - brosza kamea w złocie na dwukolorowej muszli”,
- d) „srebrna cukiernica antyczna ze srebrnymi aplikacjami 14,5 cm długości, 10,5 cm szerokości, 9,5 centymetrów wysokości ze szczypczykami do cukru wykonana ze srebra próby (...) 750”,
- e) „dwa obrusy białe lniane, ręcznie haftowane białym haftem ok. 220 cm na 140 cm”,
- f) „kieliszki srebrne (sześć sztuk) próba (...) 750 waga 15 gram każdy wraz z tacą”,
- g) „sześć monet inwestycyjnych: 5 Rubli M. II, waga 4,3 grama, złoto próby Au 900”.

÷

Odrzuceniu apelacji nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że postanowieniem z dnia 12 grudnia 2018 roku Sąd Rejonowy L. postanowił oddalić wnioski W. K. o uzupełnienie postanowienia wstępnego z dnia 23 października 2018 roku. Postanowienie to nie może rozstrzygać o dopuszczalności apelacji już chociażby z tego względu, że oddalenie wniosku o uzupełnienie postanowienia z dnia 23 października 2018 roku nie oznacza, że w postanowieniu z dnia 23 października 2018 roku „znalazły się” jakiegokolwiek rozstrzygnięcia dotyczące przynależności do spadku składników majątkowych wskazanych we wniosku o uzupełnienie.

*

Sąd Okręgowy nie zamieszczał w postanowieniu o częściowym odrzuceniu apelacji jakiegokolwiek rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania apelacyjnego, ponieważ postanowienie to nie jest postanowieniem kończącym sprawę w instancji w znaczeniu określonym przez przepisy art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak postanowieniu.

Anna Wołucka-Ławnikowicz Dariusz Iskra Magdalena Nycz-Łucjan

1 Przytoczono dosłowne brzmienie zarzutów i wniosków apelacyjnych.

2 Lex Nr 1360369.

3 Lex Nr 464465.

4 OSPiKA 1971, nr 9, poz. 167

5 OSPiKA 176, nr 6, poz. 114.

6 OSN 2012, z. 7-8, poz. 89.

7 Por.: postanowienie SN z dnia 14 grudnia 2011 roku, I CSK 138/11, OSN C 2012, z. 7-8, poz.89; postanowienie SN z dnia 13 września 2019 roku, IV CZ 33/19.